

תיקוני עירובין

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 301
כסלו תשפ"ב

במסגרת השיעורים החדשה עסקנו בשבוע בלימוד ענין זה, מהי החשיבות של צורת העמוד הנכונה, מה הדברים שצריך להקפיד בעשייתו, וכן הבאנו מגוון דוגמאות של דברים שנעשו ללא מקצועיות והעירוב היה פסול במשך שנים רבות. אחד מהדברים שאמרנו להקפיד לעשות כיוון לראש העמוד, ואז אפשר לחבר את הוי במרכז ראש העמוד, משא"כ אם לא עושים כיוון לראש העמוד, הרי הוא חלול, ואז מחברים את הברזלים לצידי העמוד, ואז יתכן מאוד שהחוט יהיה מחוץ לרוחב העמוד, ולא מעל גביו. בעיה זו היתה גם בישוב הנ"ל בכמה עמודים חדשים, שלא חיברו כיוון [כדי לחסוך כמה שקלים], וחיברו את הברזלים בצד, אך מתוך הצינור ולא מבחוץ, כדי שהחוט יגיע לפנים. ובכל זאת במקום אחד החוט הגיע מהצד החיצוני, ולא מהצד הפנימי של הברזל, והוא היה מחוץ לעמוד ממש. [ואע"פ שלאחר הסיבוב הוא נכנס על העמוד אינו כשר, כי מתיחסים רק לקו החוט שמגיע בקו ישר, שהוא המשקוף של הפתח, ולא למה שמסובב לאחר מכן].

התיקון הזמני לשבת, והתיקון המקצועי לאורך זמן

במצבים אלו יש שני חלקים, חלק ראשון להכשיר את העירוב לשבת הקרובה, שלא יספיקו לעשות תיקון רציני, ולכן צריך לפתוח את החוט, ולהעביר אותו מכיוון אחר שיישב על העמוד ולא מחוץ לעמוד. חלק שני צריך להדגיש שלא מספיק להזיז עכשיו את החוט, אלא צריך להחליף את ראש העמוד לצורה תקינה, כי גם אם ישאיר את העמוד כך, מצוי שאחרי זמן נקרע החוט, ובא מישהו אחר לתקן אותו, והוא לא יעריג לדעת לקשור את החוט דרך ימין ולא דרך שמאל, זה לא נראה לו משמעותי, ואז יתכן שיעשה תיקון פסול בקשירת החוט מחוץ לעמוד, ואף אחד לא ידע מכן, [עד שיבואו עוד אברכים שלמדו בתיקוני עירובין]. לכן צריך להחליף לגמרי את ראש העמוד.

מתנסחים לתיקון העירוב ביום שישי

שני האברכים עבדו במסירות ביום שישי, במשך כארבע וחצי שעות, העמידו לחיים וסידרו את החוטים, ביחד עם האחראי של הישוב שהעמיד את רכבו קרוב לעמוד וטיפס עליו, עד שסיימו להכשיר את העירוב לאותה שבת.

הבטיחה שיהליפו את העמודים הפסולים ועדיין זה לא קרה

בשבוע זה הודמנו לנו להגיע לישוב דתי באזור מודיעין, בעקבות שהנהג טעה בדרך, ואמרנו לו שאם כבר הגיע לישוב הזה, נכנס לראות מה מצב. בישוב הזה קראו לנו לפני כשנה, ובדקנו את העירוב, והיו שני מקומות שראשי העמודים אינם תקינים כפי שהסברנו, במקום אחד היה אחד מהחוטים מחוץ לעמוד ממש, כי גם התפיסה של החוט בראש העמוד היתה בצד לגמרי, ולכן חוט אחד שהגיע מימין עבר על העמוד על לוו שהיה בצד שכנגדו, והחוט שמשמאל יצא ישר מהצד בלי לעבור על העמוד. במקום השני היה עמוד דק, והיו שני ברזלים קטנים בראשו לתפוס את החוט, אבל הברזלים מחוברים מהצד החיצוני, וגם כאן תלוי איך החוט מגיע, אם הוא עובר על העמוד ויורד לצד שכנגדו ניחא, אבל קורה שלא שמים לב והחוט יורד מיד לאותו צד, ואז אינו עובר על העמוד והוא פסול, ופוסל את כל הישוב. אמרו להם שלא יתקנו רק את החוט, אלא יחליפו את העמוד או את ראשו, ויעשו בצורה תיקנית שאז לא יקרה שוב דבר כזה נורא שציבור שלם מטלטל בעירוב פסול. התושב שהיה בבדיקה הבטיח שהוא ידאג שיעשו תיקון טוב ויחליפו את העמוד. שבוע זה נכנסנו לשם ובדקנו את שני המקומות, ועדיין לא החליפו את העמודים.

בדברים אלו חשוב לעורר על חוסר המודעות שבציבור להשקעה נכונה בעירוב, זה ענין של כשרות, של עיקר הדין, ולא רק של עמידות לאורך זמן. וכמו כן נלמד שיש מקומות שיש להם בודק והם מתקנים את החוטים אבל אין להם עירוב כשר, רק בגלל שעשו כפי הבנת הקבלן, ולא על פי אנשי ההלכה המקצועיים.

בודקי עירובים מלומדי מסגרת השיעורים של מוקד העירוב

בשבוע זה היתה עוד התרחבות בפעילות של מוקד העירוב ברחבי הארץ, דבר שאנו מצפים לו כבר שלוש שנים, שאברכים שלמדו במסגרת השיעורים במחזורים קודמים, ורכשו היטב את ידיעת ההלכות עם הפרקטיקה, וכן עשו שימוש בנסיעה לכמה מקומות לבדוק ולתקן יחד עם הדרכה, יצאו כעת לבד לאחד הישובים ובדקו אותו ותקנו אותו ביסודיות וכהלכה, ועשו הכל בעצמם ללא ליווי בשטח. הם עברו יחד עם האחראי, הראו לו את הבעיות, הסבירו בצורה יפה כפי שלמדנו בשיעורים, ויחד גם סייעו לו לתקן בצורה זמנית, והדריכו אותו במה כדאי לשנות ולשפר, וכן ערכו רשימה מסודרת של הדברים שתוקנו ושצריכים עוד לשפץ, בצורה נפלאה מקצועית והלכתית.

הדבר הזה הוא בשורה, שבס"ד יהיו עוד אברכים שאפשר לומר שהם ראויים לסמוך עליהם לבדוק עירוב. הדבר הזה אינו קל בכלל, והוא יותר קשה מלהיות אחראי על עירוב בשכונה, כי בעירוב שבשכונה לא רואים כל כך מגוון של בעיות, אלא בשעת ההתקנה מביאים אחד מומחה גדול שיבדוק ויתכנן וידריך מה לעשות, ואחר כך צריך רק לשים לב לדבר שמשנתה, ואם יש ספק אפשר להתקשר לשאול. אבל בבדיקת עירוב של ישוב, תוך כמה שעות עוברים על קו עירוב ארוך, שבדרך כלל הוא כמה קילומטרים [בין 3-5]. ויש בו עשרות צורות הפתח, צריך להיות עירני למאות הלכות, ובפרט לדעת את הפרקטיקה, כלומר לדעת על מה צריך להתבונן בכל דבר, מה צריך לראות בראש העמוד, ומה לבדוק בגדר רשת, מה צריך לבדוק בתל שנראה זקוף, ולאחוז את החיבור בין כל חלקי העירוב. המומחיות הזו נרכשת רק בלימוד שעוסק בהמחשת הדברים בצורה מעשית, ובשימוש בפועל בבדיקות במקומות שונים.

האחריות והשימוש הנדרש להיות בודק עירובים

האמת היא שמוקד העירוב מלווה הרבה את האברכים שהשתתפו בשיעורים, והרבה שכונות נהנים מבודקי עירובין שעברו הכשרה במסגרת זו, וגם הרבה מהאברכים נשלחו על ידי המערכת לישובים רבים, ובפרט ב"חודש העירוב" שהתקיים בין הזמנים בחודש אב תשפ"א, שנערכה הדרכה מסודרת ותיאום מיוחד, היו הרבה אברכים שזכו לעורר את האחראים בישובים על תיקונים קריטיים שהאחראים לא שמו לב אליהם, ולזכות את כלל ישראל בחיזוק גדול במסירת השבת. ובכל זאת מתוקף האחריות הגדולה, איננו ממחרים לומר לכל לומד שהוא כשר להיות מפקח עירובים, זה לא סתם לתת תעודה, אלא רק לאחר שימוש והשתתפות רבה בסיוורים ובתיקונים יחד עם צוות המומחים, שזה הצורה להקנות את הידיעה הברורה ברמת כשרות נכונה. יתן ה' שנזכה להעמיד עוד אלפי תלמידים הגונים, ולזכות אכל עם ישראל, בכשרות טובה ללא מכשול.

החשיבות של צורת ראש נמוך, לעומת צורה פיראטית

נביא כאן דבר אחד מתוך הבדיקה שעשו בישוב ההוא. בעקבות הרחבת הישוב בשנתיים האחרונות, היו צריכים להרחיב את העירוב, והתקינו עמודים חדשים. והנה יש דבר מצוי בישובים דתיים בפרט ביו"ש, שהם מתקינים את העירובים לבד, ללא אנשי מקצוע, והדברים נעשים לפי הידיעות שיש לאותו מתנדב, ללא הכשרה כלשהי. וזה מתוך מחשבה שעשיית העירוב הוא דבר פשוט כמו לקשור ציצית, ובשביל מה צריך אנשי מקצוע שנדרש לכך להשיג תקציב. לכן הם מבקשים מהמועצה רק צינורות, ומחברים אותם באיזה צורה פיראטית כפי הבנתם. לכן אחד מהדברים הבעייתיים במקומות אלו, הוא צורת ראשי העמודים, שזה דבר שיכול לפסול את כל העירוב על חודו של חוט, שבהבדל קטן שהוא מהצד של העמוד, כל העירוב נפסל ואסור בטלטול.

ה v בקצה העמוד ואחד החוטים מחוץ לעמוד

מהבעיות המצויות בגדר הביטחון חורים לשפנים

ביום שישי האחרון הגיעה למוקד העירוב שאלה מענינת מהאחראי על העירוב בישוב עמנואל. בישוב זה העירוב מסתמך על גדר הביטחון שמקיפה את הישוב [עם צורת הפתח בשער הכניסה], והגדר מפותחת היטב, ויש עליה חיישנים לזהות נסיון של חדירה ח"ו. למרות הכל ידוע שאירע חדירה לפני כשנתיים ולא הבחינו בה מיד, ותמיד אם ה' לא ישמור עיר שוא שקד שומר, וה' ישמור. אבל לגבי כשרות העירוב לא מספיק להסתמך על הביטחון, אלא צריך אחראי על העירוב שיסתכל על הגדר בעין הלכתית, כי יש דברים שהביטחון אינו נזהר, ולגבי העירוב צריכים להיזהר, ואחת הדוגמאות אירעה כאן.

יש דבר מצוי בישובים באזורי יהודה ושומרון, שיש שפני סלע בכמויות גדולות, והם חופרים תחת הגדר ונכנסים לישוב, [כמו כן חזירי בר ותנים], והם פוסלים את המחיצות משום דין מחיצה תלויה [בנוסף לענין שהם

חור עזר בגדר הבטחון עבור שפני סלע

מפריעים לתושבים]. יש מקומות שעשו תחת הגדר פס ברזל נמוך, שקצת מונע מלהרים את הרשת ואז קשה להם לחפור ולהיכנס מתחת הגדר. בשנה זו עשו באחד מהישובים שאנו עוסקים איתם בעירוב, גדר חדשה ושפכו בטון לאורך כל הגדר, באורך של כמה קילומטרים, כדי למנוע את הבעיות של חדירת בעלי

חיים. אבל בישוב עמנואל היתה להם בעיה נוספת, כיון שהשפנים שרצו להיכנס קפצו על הגדר וכיון שיש עליה חיישנים, הם זיהו תזווה בגדר, וזה הקפיץ את אנשי הביטחון לבדוק כל פעם אם זה ערבים ח"ו או שפנים. לכן הם עשו חורים מיוחדים בגדר בשביל השפנים, שיוכלו לעבור בלי לקפוץ על הגדר, ולא ייקלטו בחיישנים. האחראי על העירוב עבר על הגדר וראה את החורים, ופנה למוקד העירוב לשאול האם זה לא בעיה של פירצה, ובפרט שהחור בתחתית הגדר וזו מחיצה תלויה.

מדוע נמנעים מלומר דין עומד מרובה בגדרות רשת

והנה באמת זו פירצה, אלא שהיא קטנה, וא"כ אפשר להתיר אותה מדין "עומד מרובה על הפרוץ". אבל יש דין בעומד מרובה שאם הפירצה בקרן זווית לא אומרים דין עומד מרובה, וגם פירצה של ג' טפחים יכולה לפסול [עי' משנ"ב סי' שס"א ס"ק י']. ובשונה הלכות למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א כתב ע"פ דברי החזו"א (סי' ע"ב סק"א) שגם בגדר בקו ישר ולא בסיבוב, צריך שהצדדים יהיו מכוונים היטב זה כנגד זה, באופן שאם נמשך את הגדר בקו ישר, היא תפגוש בגדר שכנגדה אחרי הפירצה, אבל אם כאשר נמשך את הגדר כפי צרתה היא לא תפגוש בגדר שכנגדה, הרי זה כמו קרן זווית והיא פסולה. לפ"ז בגדרות רשת שהן דקות מאוד, וגם הן מתעקמות כאשר יש פירצה כלשהי, מחמירים בעירובים השכונתיים שלא להסתמך בה על דין עומד מרובה, אלא לסגור את הפירצות בשיעור לבד, או לעשות לפנייהם צורת הפתח. האחראי בעירוב זה משתתף ג"כ בשיעורי מוקד העירוב, ולמד לשים לב לבעיה זו, ופנה לשאול מה הדין של חורים אלו שנעשו בכמה מקומות בישוב.

בדבר זה יש לצייץ שיש מצב של לכתחילה, ויש מצב של שעת הצורך, ולכן גם אם בדרך כלל אנו נמנעים מפירצות כאלו וסוגרים אותם, אבל כשצריך להשאיר אותם פתוח, יש לבדוק שאין עיקום בגדר ולסמוך על כך שיש עומד מרובה מכוון, או לעשות פתרון טוב יותר, והצמיד מצד אחד של הפירצה שני קרשים גבוהה מטר, אחד בצד הפנימי של הגדר, והשני בצד החיצוני, ואז העומד מרובה בודאי מכוון, אם לא פוגש בגדר הוא פוגש באחד מהקרשים.

האחראי הציע שיביא שרשרת ברזל ויתלה באמצע החור [ויחבר רק מהצד העליון] וזה יהיה לבד לשני צידי החור [שרחבו עד 40 ס"מ], וכאשר שפן יעבור הרשת תזוז ותחזור למקומה. שאל האחראי האם אין בעיה של מחיצה שהגדיים יכולים לבקוע בתוכה. והתשובה היא שהפסול הוא רק כאשר אין מחיצה שמונעת, אבל כאן זה נחשב סגור והגדיים פותחים אותה, ולכן כל זמן שזה סגור המחיצה כשרה.

דין לבדו ללבד בסגירת החור של השפנים

לאחר מחשבה נוספת שאל האחראי, האם אפשר לומר שהחור הזה סגור גם בלי שרשרת, כיון שהוא עגול, והקוטר שלו בין 30 ל 40 ס"מ, א"כ בקצוות אפשר ולמר לבדו מלמעלה למטה ומימין לשמאל, ונשאר באמצע חור של 10 ס"מ בלבד, שרק בו אין לבדו, וא"כ זה פירצה פחות מג' טפחים, ואינה פוסלת. אבל בענין זה צריך לבאר, שהטעם שפירצה פחות מג' אינה פוסלת זה מחמת שהיא סגורה בלבד, ואם יש אפילו רק 40 ס"מ שאין להם לבדו, הרי זה חסרון בגדר ונחשב פרוץ אל מקום האסור למרות שהפירצה קטנה.

אבל א"כ קשה שנגיד לבדו ונסגור גם את החלק הזה, שהרי כל מה שמסביבו נחשב סגור מדין לבדו, א"כ גם העשרה ס"מ שבאמצע ייסגרו מדין לבדו. והתשובה לכך ע"פ מה שכתב החזו"א (י' ע"ז סק"ה) שלא אומרים לבדו ללבדו, כלומר אומרים לבדו מדבר ממשי לדבר ממשי, ולא מאויר שנחשב סגור. לכן לפירצה שבאמצע אין היתר של לבדו, וצריך להתיר אותה ע"י עומד מרובה או ע"י סגירת החור באחד מהאמצעים הנ"ל.

נתן את מצות העירוב לאורה לסעודה שלישית והחזירם

מתוך השאלות שמגיעות למענה הטלפוני של מוקד העירוב, הגיעה השבוע שאלה חדשה, מאברך שיש לו בביתו מצות של עירוב חצרות, שהוא קנה וזיכה לכל בני עירו, בשביל לעשות עירוב לחומרא בבנין שלו, [וכפי שבארנו במק"א שצריך לזכות את הפת לכל מי שיכול להצטרף אף לכל העיר, משום שאחרת נחשב שהוא חולק את עצמו מהעירוב של העיר ופוסל את עירוב העיר, או שיעשה תנאי שאם עירוב העיר טוב אינו עושה את העירוב שלו. עי' בחכם צבי (סי' קי"ב) הובא במשנ"ב סי' שס"ו ס"ק ל"ג, שנקט שיעשה תנאי דוקא, לעומת זאת בבית מאיר ובחזו"א (סי' צ' ס"ק כ"ח) נקטו שאם מזכה את שלו לכולם אינו פוסל, וכן נראה בביאור הלכה שם ס"ד]. בשבת אחר הצהריים דפק בלדת אורח שנמצא בדירת אחד מהשכנים וביקש לחמניה לסעודה שלישית, כיון שהוא נתקע ללא חלה ולחמניה. האברך חיפש מה יוכל לתת, כיון שגם לעצמו קנה רק אכל צרכי ביתו, ופתאום העלה רעיון שיש לו את המצות של העירוב, ניגש לארון והביא לו את המצות. האורח קיבל, אבל משום איזה סיבה לא אכל מהם, כנראה שהסתדר בדרך אחרת, ולאחר זמן חזר והחזיר את המצות בשלימותו. האברך החזיר אותם למקום העירוב, אלא שפתאום התעורר לו ספק, האם צריך לעשות את העירוב מחדש, ולזכות אותו מחדש, כיון שהוא נתן אותם לו על דעת שייאלכו ויעשה עירוב אחר, א"כ הפסיק את העירוב, ואינו חוזר מצצמו, וגם בטל הקנין שהקנה לכולם. והתקשר למוקד העירוב שיכריעו לו בהלכה למעשה.

והנה לכאורה י"ל שאין כאן שינוי בעירוב כלל, אדרבה הוא היה חייב לתת לו את המצות מדין עירוב, כמו שכתב השו"ע (סי' שס"ו ס"ה) שאם מישהו מבקש את הפת צריך לתת לו ואסור להקפיד ולמנוע ממנו, כי זה ענין העירוב שכולם שותפים בו, [אמנם כתב בשמירת שבת כהלכתה בשם מרן הגר"ח איועברך צ"ל שמספיק לתת לו כגורגרת מהעירוב ולא את הכל, מ"מ פשוט שמותר לכל אחד לאכול את הכל, כי זה המושג של שותפות במאכל], וא"כ כאשר הוא קיבל את הפת לאכול, לא השתנה היעוד של הפת, וכאשר הוא החזיר את מה שנשאר אחרי שלא אכל ממנו, הרי זה ממשיך להיות של השותפין וממשיך את העירוב כרגיל. וא"כ פשוט שאינו צריך לזכות מחדש או להניח מחדש.

אבל כל זה רק אם הוא אחד מאנשי העירוב, משא"כ אם הוא אורח, ומבואר בשו"ע (סי' ש"ע ס"ח) שאורח אינו אוסר, משום שהוא טפל לבעה"ב הקבוע, [ורק כשכולם אורחים כגון בבתי מלון וצימרים, שאין בעה"ב קבוע איתם בשבת, אז האורחים צריכים לערב], א"כ אותו אדם לא היה לו חלק בעירוב, כי מזכים לכל מי שיש לו דין להיות שותף בעירוב, וא"כ אי אפשר לתת לו את הפת כלל, כי היא שייכת לשותפים מסוימים, ושוב קשה ע"כ בכלל הוא נתן לו את המצות של העירוב לאוכלם.

והתשובה על פי המבואר בחזו"א שבעל הפת יכול לקחת את הפת לעצמו בין לאכול ובין למכור, ואינו צריך לשאול רשות ממי שזיכה לו אותה, כי האנשים שזיכו להם את העירוב אינם מקפידים על דבר שזיכו להם רק עבור המצוה, שיחזור הנותן ויקח אותו. לפ"ז בעל המצות יכול לתת את המצות לכל מי שירצה, ואף מותר לו להשליכם לאיבוד, וכן יכול לקחתם לעצמו שלא יהיו שייכים לכולם. לפ"ז יכול הבעלים לתת אותם לאורח אף אם אינו אחד מאנשי העירוב. אלא שא"כ חוזרת הבעיה שהעיר האברך בשאלתו, כי יוצא שכאשר נותן לאורח הרי זה כמעביר על דעת השותפות, ולוקח את המצות לצורך אחר, וא"כ בנתינתו לאורח התבטל העירוב והתבטל הקנין של כולם, וכעת שרוצה לחזור ולהניחו לעירוב, צריך לחזור ולהקנות לכולם ולהניחו לשם עירוב.

לפ"ז יוצא שאם המבקש היה אחד מהזוכים בעירוב, אין בלקיחתו שינוי משותפות כולם, וכיון שלא אכל והחזירו, חזר העירוב למקומו, ואין צריך לחזור ולזכות או לומר את הנוסח. אבל אם המבקש היה מאלו שאינם שייכים לעירוב, והנתינה היתה מדין שהנותן יכול לקחת לעצמו ואין מקפידים עליו, הרי זה הפקעה משימוש העירוב ומהקנין של כולם, וכשהחזיר את המצות בשלימותו, צריך לחזור ולזכות אותם לכולם ולהניחן מחדש עם אמירת נוסח העירוב. אמנם אם המבקש לא היה צריך לאכול מהם, אלא רק ללחם משנה כפי שמצוי ששכנים מבקשים ומחזירים מיד, בזה יתכן שאינו מקנה את המצות ואין כאן שינוי כלל, ובידו לעשות שימוש שאינו מוגרע את הזכות של שאר השותפים, ולא פקע קנין העירוב.

בימי חנוכה הבעל"ט יתקיים ערב מיוחד בעירו בנין פתוח לציבור הרחב, עם מצגת, ובהשתתפות רבנים, פרטים בגליון הבא